

„У већини случајева, људи се веома мало труде у потрази за истином, и више се окрећу ономе што им се нуди као готово“ [\[1\]](#) .

Ништа другачије барем до недавно није било са Србима по питању Европске уније. Стога овај текст има за циљ да скрене пажњу на нека од основних питања система ЕУ, која се у нашим медијима скоро и не помињу, или се превиђају, а била су предмет многих дискусија на летњем програму Бечког универзитета (International Summer Program [\[2\]](#)), одржаном у периоду од 16. јула до 13. августа 2011. године, којем сам, као стипендиста и студент Правног факултета у Београду, имао част да присуствујем. Када је човек заљубљен у неку идеју, говорио је Писарев, врло га је тешко уверити у њену неоснованост. Зато и свака критика Европске уније најчешће представља узалудан посао, или, како би стари Латини рекли, ношење дрва у шуму (*in silvam ligna ferre*).

На самом програму могло се штошта научити и чути. Тако сам, на пример, први пут имао прилике да чујем да Сједињеним Америчким Државма одговара да ЕУ буде што већа, дакле, што слабија (цитирам чувеног аустријског дипломату, Ханса Винклера, *Hans Winkler*).

Такође, веома је корисно било изучити структуру Европског парламента, Европске комисије и Савета ЕУ, јер смо на тај начин сазнали који делови поменутих тела су „мета за лобирање“, или, на српски преведено, мешетари

[\[3\]](#)

. Исто тако је интересантно да се тамо користио термин дужничка криза (*debt crisis*), који је у нас познатији као „грчка криза“

[\[4\]](#)

. Штавише, тема једног семинара била је „Да ли ће, и како, криза променити ЕУ“ - (*How) will crisis change the EU?*

Дакле, не криза грчког дуга, или презадуженост Италије, Ирске, Шпаније, Португала и Грчке (што се код нас врло стидљиво помиње, а свако ко се усуди да погледа графике националних дугова, економског раста и индустријске производње ЕУ, уочиће о каквој кризи је реч

[\[5\]](#)

), већ само „криза“. Свакако да је јако корисно чути какво мишљење поводом кризе у Европској унији имају студенти и професори из целог света (поготово ови други), нарочито због тога што је већина тамо присутних дошла из држава чланица ЕУ. Међутим, колико год се тамо причало о поменутих темама које нису нарочито популарне

у Србији, ништа се није могло чути о ономе чему сам се највише надао, а то су конкретна решења за проблеме у којима је Унија заглибљена. Оно што у свакој дискусији таквог типа изостаје јесте одговор на суштинско питање: може ли се Европска унија демократизовати?

Више је него смешно говорити о директном избору европских посланика, када, на пример, грађани Естоније директно бирају само шест од 785 посланика.

Принцип (без)парламентаризма у ЕУ

На једном од својих предавања, професорка Андреа Леншов (*Andrea Lenschow*) је, објашњавајући структуру Европског парламента, истакла да је он несразмеран броју становника држава чланица (нпр. Малта има процентуално више посланика него становника, а Немачка мање). Приметио сам да то није никакав уступак мањим државама, јер је довољно да посланици из само водеће четири државе чланице, односно 262 посланика

[\[6\]](#)

, опструишу гласање и на тај начин онемогуће да се донесе било која важнија одлука (нпр. да се изгласа неповерење ЕК). Онда је настала расправа о томе како претерујем јер много важности придајем националним интересима, пошто су посланици у ЕП распоређени по партијама, а не државама из којих долазе, те ће увек пре гласати у складу са партијским интересима и заједничкој идеологији, него националним интересима. Суздржих се да приупитам како изгледа идеологија шведске Пиратске партије (која у ЕП има посланика), и наставих да је то била досадашња пракса јер на дневном реду ЕП до сада ни је било егзистенцијалних проблема за решавање, па је и логично што су посланици из исте државе различито гласали (нпр. приликом потврђивања директиве о величини боксова за телад

[\[7\]](#)

, или уредбе којом се уређује дужина, дебљина и облик банане која се може продавати у ЕУ

[\[8\]](#)

). Сходно томе, додао сам да би сви посланици једне државе, или велика већина њих, били сложни у гласању (или у опструисању гласања, као што је био случај са Француском и Немачком по питању Сантерове комисије) чим би се одлучивало о неком од најважнијих националних интереса државе из које долазе

[\[9\]](#)

и као пример навео гласање у Уставотворној скупштини Републике Србије 2006. године, када су све странке (осим ЛДП) гласале за Устав. Мада, све и када би било другачије (а питање је да ли би било), још је горе да посланици гласају према партијским, а не

националним интересима, јер то не би било ништа друго до институционализована партократија, иначе, један од облика ауторитарног режима

[\[10\]](#)

Уосталом, довољно је видети каква овлашћења има, боље рећи, нема, Европски парламент да би се закључило колико је прича о демократији унутар ЕУ нетачна. Чак је и сама структура ЕП недемократска. Више је него смешно говорити о директном избору европских посланика, када, на пример, грађани Естоније директно бирају само шест од 785 посланика. Даље, једна од суштинских функција сваког парламента је контрола егзекутиве. Да би се изгласало неповерење Европској комисији потребна је квалификована већина од две трећине. Ако се то има у виду, као и податак да Комисији до сада ниједном није изгласано неповерење, могло би се рећи да је у том систему све „панта реи“, осим Европске комисије. Шалу на страну, али парламент који има тако јалова и неефикасна овлашћења, тешко да се уопште може назвати парламентом. Ако свему овоме додамо да је ЕП само један од два дома ЕУ легислативе (поред Савета ЕУ [\[11\]](#)) и да ни један ни други немају законодавну иницијативу (која је, наравно, у рукама онога ко је dominus et deus, тачније Европске комисије), да је излазност на парламентарне изборе испод 50% и да грађани држава чланица чак ни не знају ни имена „својих“ посланика

[\[12\]](#)

, онда слободно можемо поставити питање: има ли демократске институције у Европској унији?

Наиме, централна институција сваког демократског система је парламент. Ако је он слаб, све је слабо, цео систем почива на трулој конструкцији - и Леонардо да Винчи је говорио да пракса увек мора бити грађена на доброј основи. Стога и не треба много да нас занима постојање одређених регулаторних тела и агенција, ако нема јаког представничког тела. Као што не треба да нас интересује да ли постоје уредбе о тиквицама [\[13\]](#), ако нема устава демократске садржине (а у ЕУ га уопште нема [\[14\]](#)).

Заиста забрињава да се, приликом тумачења природе режима и система ЕУ, ови релативно лако уочљиви проблеми често превиђају од стране тамошњих студената, па чак и професора.

Слично је било и са расправама о Европској комисији. На питање да ли она има легитимитет, студенти и професори су одговарали како, у правном смислу, нема, али да, исто тако, грађани у националним државама често бивају обманути постизборним

коалицијама. Дакле, алузија је била на недостатак легитимитета владе у држави нацији. Даље, каже се да политичари у Бриселу неретко договоре непопуларне мере са комесарима, а онда, по повратку у своју државу, у домаћој јавности критикују та иста решења. На тај начин, они имплицитно поистовећују владу у системима држава нација са Европском комисијом, што је умногоме погрешно. Наиме, само је парламент одраз народне суверености (а глас народа је Божји глас – *Vox populi, vox Dei*) и само он, као такав, може конституисати владу. Тачно је да се многе владе састављају постизборним обманама грађана, али још је горе када чланови такве владе бирају још једну извршну власт (комесара). Са друге стране, прописи које доносе и влада и парламент подлежу санкцијама уставних судова, а политичари за избор егzekутиве политички одговарају својим бирачима на следећим изборима, док за избор комесара и њихових прописа не постоји никаква одговорност. Парламент у свакој од држава чланица, па и у Србији, има, барем формална овлашћења за контролу владе, која често могу да буду неугодна за владајућу већину (нпр. интерпелација). Шлаг на торти бриселске идеје о Европској комисији је да комесари треба да се руководе општим интересима Европске уније као заједнице, а не интересима своје државе. *Risum teneatis* (можете ли да се не насмејете)?

Заиста забрињава да се, приликом тумачења природе режима и система ЕУ, ови релативно лако уочљиви проблеми често превиђају од стране тамошњих студената, па чак и професора. То се, као и у Србији, најчешће чини због тога што се институционалне аномалије поистовећују са политичком праксом. Веома је честа ситуација да је закон само „мртво слово на папиру“, па се последично и не прави разлика између формалног ауторитаризма и режима са демократском формом, а ауторитарном политичком праксом [\[15\]](#)

. „Толико је жива код слабог човека потреба да се вара и тако неограничена могућност да буде преварен“

[\[16\]](#)

. Аристотел је говорио да маса суди само по спољном и видљивом, зато што само то може и да схвати. Зато је дужност професора, као и многих других јавних личности, да на европској агори, ако је уопште има, укажу на ове проблеме.

Ex nihilo nihil fit □

На поменутом семинару о кризи Уније, студентска група која је била задужена да изложи тренутно стање и предложи своју визију превазилажења проблема са институционалног аспекта, своје аргументе свела је на, мање-више, веровање у боље сутра. Тако су истакли да би сви Европљани требало да буду једнаки и сложни, јер само уједињена и јака ЕУ може да буде јак глобални играч и конкурент САД, Русији, Кини и Индији („за разлику од система малих националних држава“); да је ЕУ до сада бележила само успехе, те да је не треба првом приликом, тј. сада, када је уздрмана својом првом

кризом, тако жестоко критиковати; да треба да се изгради европски идентитет (као што је то био случај са САД), како у оваквим ситуацијама разлика у националности не би представљала проблем („Не треба да у добру сви будемо Европљани, а у злу ја Немац, а ти Грк“, био је један од примера); да је уочљив помак ка демократизацији, јер се, наиме, овлашћена Европског парламента непрестано проширују и тсл.

У шали сам констатовао да ме цела та прича подсећа на теорију о комунизму изобиља, где би „европејци свих земаља“ требало да се уједине и осећањима једнакости и слоге, преброде тренутна недаћа. Али оваква утопистичка аргументација само је потврдила оправданост новог таласа евроскептицизма.

Прво, идеја о изградњи европског идентитета са узором на Америку је све, осим реалности. Иако је метод лонца за топљење (*melting pot*), успео у САД (уз истребљење Индијанаца), чињеница је да многе европске земље имају миленијумску историју, културу, обичаје и јасно изграђен национални идентитет – што свакако није био случај са САД у време стварања државе.

Друго, превиђа се да данашња ЕУ нема ништа заједничког са савезом суверених држава од пре Мастрихта (1992). Последично томе, коментар да се овлашћења ЕП у последње време проширују је лишен смисла, јер Европски парламент пре 1992. године није имао примат над законодавством националних парламената, те је свака држава чланица важне одлуке *ad nutum* доносила у својој скупштини. Стога ЕП није ни био институција од суштинског значаја. То што тада није располагао суштински никаквим овлашћењима, а сада (када су му заправо потребна) располаже неким, никако не оправдава оптимизам.

Такође, када се каже да је ЕУ имала било каквих успеха и успона, губи се из вида податак да је у доба потписивања уговора у Мастрихту, Европска унија бројала 12 (економски и политички) сродних земаља, а да од 2004. године она има чак 25 (од 2007. године број се повећао на 27) држава чланица, што је више него дупло. Дакле, Европска унија, оваква каква је, хетерогена и неуједињена у погледу најважнијих питања (а то су спољна политика [\[17\]](#), устав и економска политика [\[18\]](#)), никада није имала светлих тренутака, ни на економском, а поготово не на политичком плану. У прилог томе говорио је један од најпознатијих аустријских дипломата, горе поменути Ханс Винклер, који је рекао да ни он није сигуран да, као Аустријанац, жели Европску унију у овој форми. При томе, треба имати у виду да поменути господин ради преко 30 година у дипломатији, те се и користи дипломатским речником када каже да „није сигуран“.

Пише: Филип Благојевић
четвртак, 17 новембар 2011 14:22

У суштини, једини конкретан предлог за решење кризе био је федерализација и (још већа) централизација Европске уније. Штавише, емеритирани професор Бечког универзитета, Питер Герлих (*Peter Gerlich*), објашњавао је како је „пажљива и демократска федерализација“ можда и једина преостала опција Европске уније. Та идеја је изузетно присутна у Европи и за њу се, рецимо, залажу Млади европски федералисти, као и многи други. Наравно, где год да се говори о Сједињеним Европским Државама, мисли се на САД систем федерације, ни случајно швајцарски. У Швајцарској има много референдума, народ је пун иницијатива, превише је то за укусу европске политичке елите. Сами смо сведоци како се у ЕУ поступа са онима који распишу референдум. Невероватно је колика се халабука дигла када је Швајцарска 2009. године расписала референдум, на основу којег забрањена изградња нових минарета. Перфидном кампањом, у ЕУ се проширила вест да су Швајцарци забранили вероисповест муслиманима [\[19\]](#), како би се представило да „референдум може да се употреби на лош начин“

[\[20\]](#)

. Онај ко је пратио поменути догађај

[\[21\]](#)

могао се лако уверити у (не)истинитост тих тврдњи.

„Није највећа будала онај који не умије да чита, него онај који мисли да је све оно што прочита истина

[\[22\]](#)

“, написао је Андрић.

Примери Ирске

[\[23\]](#)

, Данске

[\[24\]](#)

и Грчке

[\[25\]](#)

говоре да је и сама помисао на „р“ од референдума, акт самоубиства. Тешко да би такво решење, односно федерализација, донело било шта добро и демократско грађанима који живе у Европској унији.

Када се каже да је ЕУ имала било каквих успеха и успона, губи се из вида податак да је у доба потписивања уговора у Мастрихту, Европска унија бројала 12 (економски и политички) сродних земаља, а да од 2004. године она има чак 25 (од 2007. године број се повећао на 27) држава чланица, што је више него дупло.

Summa summarum, иако сам са горе изложеним ставовима најчешће био усамљен (за моје аргументе нешто веће разумевање су показивале колеге из Румуније, Бугарске, Бразила и Русије) похађање Летњег универзитета ми је помогло да схватим колико је прича да треба бити „отвореног ума“ (open minded) у пракси сведена на теме које нису од

суштинског значаја. За таква питања та иста критичност се врло лако трансформише у „радикална схватања“. Зато и не чуди када се, као резултат тога, за решења предлажу идеолошке формуле по питању којих је савки разуман човек сагласан (једнакост, слобода, демократија, солидарност итд.).

Ко је вук, а ко лисица?

За крај, не би било штетно упоредити Европски парламент са Народном скупштином Републике Србије. Код нас, као и у осталим земљама Балкана и Источне Европе, постоји схватање да нам је представничко тело бескорисна машина за гласање, а да често више подсећа на циркус, него на највишу државну институцију [\[26\]](#). Међутим, ако бисмо га упоредили са Европским парламентом, схватили бисмо да није тако. Уистину, који од ова два парламента је бескорисна машина за гласање? Парламент оних који не знају имена својих посланика, чија структура је недемократска, који нема ефикасност, а једва и институционалну контролу над егzekутивом и при том је лишен законодавне иницијативе? Или наша Скупштина, где сваки бирач утиче на избор сваког посланика и којој Устав даје веома ефикасне механизме за контролисање Владе, као што су интерпелација и посланичко питање?

Да не буде забуне, далеко од тога да су у Србији искорењене партократија и корупција, далеко од тога да овде парламентаризам цвета и да не постоје „уско интересне“ коалиције и „иницијативе“. Напротив, код нас је до сада било, а и даље има таквих амалгама, да би се и сам Менделјејев збунио, и то су управо наши кључни проблеми.

Другим речима, далеко од тога да је вук у нашој причи лишен мана (такође се може поставити питање да ли уопште личи на моћног вука) и да нам је цело месо појела лисица (која је пре налик лаву). Али, ако смо до те мере (оправдано) критички настројени према нашим институцијама, било би разборито да критички сагледамо и систем који смо до недавно сматрали својом сламком спаса.

[1] Тукидид, *Пелопонески рат*, Admiral books, стр. 28.

[2] <http://shs.univie.ac.at/shs>

[3] Наравно, мора се истаћи да се лобирање потпуно другачије схвата у нпр. Великој Британији, него у Србији, али да је, исто тако, оно у ЕУ често било друго име за корупцију.

[4] Овај назив, који је скоро коригован (у тексту „Затирање демократије у колевци“, доступном на <http://www.nspm.rs/kolumne-djordja-vukadinovica/demokratija-zamire-u-kolevci.html>), има за циљ да скрене пажњу са огромних дугова осталих ЕУ земаља.

[5] Види <http://www.spiegel.de/fotostrecke/fotostrecke-69417.html>, <http://www.spiegel.de/fotostrecke/fotostrecke-69417-2.html>

, <http://www.spiegel.de/fotostrecke/fotostrecke-69417-3.html>

, као и

<http://www.nspm.rs/savremeni-svet/ne-moze-se-slabiti-nekaznjeno.html>

[6] Број посланика по држави чланици види на http://www.europarl.europa.eu/parliament/expert/displayFtu.do?language=en&id=73&ftuId=FTU_1.3.3.html

[7] Директива 91/629

[8] Уредба 2257/94

[9] Са друге стране, они нису показали нарочиту разлику у мишљењу када се гласало о Резолуцији о Сребреници, када је 556 посланико гласало за, 9 против, а 22 су посланика су били уздржани.

[10] Основна функција посланика је да у парламенту заступа интересе својих бирача (који му једини могу дати легитимитет), а никако интересе партије чији је члан.

[11] Чији су чланови министри, шефови држава и председници влада држава чланица, што значи да су у том органу шефови држава једини функционери који су директно изабрани у својим земљама, али само тамо где је на снази мешовити систем.

[12] Рецимо, од студената са којима сам разговарао у Аустрији, само је један знао име посланика из своје земље.

[13] У Европској унији их има чак три.

[14] Такође је интесантна чињеница да се избегававало писање о пропалом покушају доношења уговора о Уставу ЕУ.

[15] Такав приступ је погрешан јер, како би народ рекао, не треба мешати бабе и жабе (или "frogs and grandmothers", како би неки рекли)

[16] Иво Андрић, *Травничка хроника*, Просвета - Београд, 1976., стр. 460.

[17] Дивљачка агресија на Либију је најбољи пример непостојања јединствене спољне политике ЕУ.

[18] Чак и у погледу мера такозване помоћи Грчкој не постоји консензус између две најважније државе чланице, Француске и Немачке

[19] Види, на пример, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8385069.stm>

[20] http://www.nspm.rs/kolumne-slobodana-antonica/svajcarski-ekscses-ili-primer-suverene-demokratije-q.html#_ftn2

[21] О томе је, уосталом, писано и код нас. Види, на пример, <http://www.nspm.rs/kolumne-slobodana-antonica/svajcarski-ekscses-ili-primer-suverene-demokratije-q.html>

, или

<http://www.nspm.rs/savremeni-svet/svajcarci-protiv-minareta-na-dzamijsama.html>

[22] Иво Андрић, *Травничка хроника*, Просвета - Београд, 1976., стр. 278.

[23] Која је 2007. године била приморана да понови референдум о ратификацији Лисабонског споразума.

[24] Која је 1992. године приморана да понови референдум о ратификацији уговора из Мастрихта.

[25] Јоргос Папандреу је, пре неколико дана, због жеље да распише референдум, политички ликвидан и јавно осрамоћен.

[26] Чему су умногоме допринели народни посланици.